

Pogovori s sodobniki

Alenka Urh z

Igorjem Saksido

Urh: Na področju znanstvene obravnave mladinske književnosti ste nedvomno pustili velik pečat. Brez pretiravanja lahko rečem, da pri nas skorajda ni strokovnega besedila, kaj šele diplomske oziroma magistrske naloge na temo mladinske književnosti ali didaktike, ki se ne bi v določeni točki navezovala na eno vaših teoretskih izhodišč. Od kod vaše zanimanje za mladinsko književnost?

Saksida: Pravzaprav je bilo to v veliki meri naključje. Iz mladinske književnosti sem pripravil diplomsko nalogo, potem pa me je mentorica prof. dr. Helga Glušič povabila, da bi pri njej postal mladi raziskovalec. Ravno v tistem času je namreč začela na Filozofski fakulteti v Ljubljani, vzporedno z dr. Marjano Kobe tu na Pedagoški, raziskovati to polje. Ker je bila to odlična priložnost, da se začnem raziskovalno ukvarjati z literaturo, sem izziv sprejel in ugotovil, da gre za zelo kompleksno področje. Ponujalo mi je vrsto zanimivih izzivov, kot so denimo vprašanje razmerja med mladinsko književnostjo in književnostjo za odrasle ali načini poučevanja književnosti in podobno. Tako se je začela moja pot raziskovalca mladinske literature. Mislil sem raziskovati tudi druge stvari, ampak nikoli mi ni bilo žal, da sem se odločil za to področje umetnosti.

Urh: Se pravi, da vas je k temu pripeljalo srečno naključje?

Saksida: Zares je bilo srečno, ja.

Urh: Med drugim ste predsednik komisije za Cankarjevo tekmovanje, predsednik žirije za nagrado večernica in za nagrado za izvirno slovensko slikanico ... Kaj bi s takšne razgledne točke rekli o kakovosti domače mladinske knjižne produkcije? Kakšno je razmerje med kvaliteto in kvantiteto?

Saksida: Po nekaterih podatkih število natisnjenih knjig pri nas v zadnjih letih sicer že nekoliko upada, ampak če vzamemo dvajsetletno obdobje, se je izdaja knjig povečala za štirikrat. Zato je ugotovitev, da smo priča poplavi različnih tiskov, verjetno ustrezna. Samo nepopoljšljiv optimist verjame, da se je v tem času štirikrat povečala tudi kakovost. Mislim, da to ne drži in da je treba biti zelo pozoren pri izbiri gradiva za mlade bralce, paziti na kakovost in komunikacijsko primernost gradiva ... Kljub temu pa imamo po mojem mnenju pri nas kakovostno mladinsko književnost, ki je tudi žanrsko zelo raznovrstna. Zlasti v poeziji se je pojavilo kar nekaj izvrstnih pesniških del, navsezadnje sta nagrado večernica v zadnjih dveh letih prejeli pesniški zbirki (Peter Svetina: *Molitvice s stopnic*; Anja Štefan:

Drobtine iz mišje doline), kar me zelo veseli. Kakovostna mladinska poezija je namreč v preteklih desetletjih doživljala rahlo krizo v primerjavi s slovensko mladinsko poezijo osemdesetih let. S sodobnimi, mlajšimi pesniki je temu konec in spet smo deležni res izjemne mladinske lirike. Podobno velja za pripovedništvo, kjer v zadnjem času beležimo izrazit porast kakovostne fantastike ali nonsensa – če tu omenimo Petra Svetino, Jano Bauer in še koga, potem je gotovo odveč nenehno biti plat zvona, kako izjemno neakovostna je slovenska mladinska literatura v primerjavi s tujo, ker to preprosto ne drži. Že sama primerjava produkcije pri nas in v svetu je rahlo smešna, preprosto zato, ker svetovna mladinska književnost zajema iz gromozanskega bazena najboljših avtorjev, med katerimi se le nekatere prevaja v slovenščino. Tudi pri Cankarjevem tekmovanju skušamo izbirati po eni strani zelo kakovostno in po drugi strani komunikacijsko odprto literaturo, ki navdušuje mlade bralce.

Urh: Ko govorimo o mladinski književnosti, seveda ne moremo mimo njenega poučevanja. Kje se po vašem mnenju skrivajo največji izzivi sodobnega poučevanja književnosti in kako se jim izogniti?

Saksida: Daleč največji izziv sodobnega poučevanja književnosti od vrtca do univerze je, kako sploh pripraviti mlade bralce, da bodo brali kakovostno literaturo. Pristopov je več; lahko je to preprosto šolska prisila – s tem ni načeloma nič narobe, saj se v šoli nekatere stvari preprosto moramo naučiti in jih moramo torej tudi prebrati. Menda se tudi matematiki ne sprašujejo kaj dosti, ali imajo otroci kakšno posebno notranjo motivacijo za učenje poštevanke, kajnega. Ampak da bi se izognili pretiranemu poudarjanju vloge zunanje motivacije, ki je v šoli sicer povsem legitimna, moram vendarle reči, da je največji izziv poučevanja zagotovo ta, kako se približati svetu mladega bralca skozi literaturo. Živimo namreč v času informacijskega bombardiranja z vseh strani, ne znamo se več umiriti, potopiti v knjigo. Za učitelja književnosti pa je to ključno – kako pokazati mlademu bralcu, da je čas, ki ga prebije s knjigo, čas, ki si ga vzame zase, za razmislek o samem sebi, o svetu, v katerem živi; je čas za lastno jezikovno ustvarjalnost. Branje v sebi skriva ogromen potencial in je najboljše gradivo za samostojno ustvarjanje. Če ne bereš, ne moreš pisati, pa naj nastaja sodobna poezija, sodobna pravljica ali sodoben rap.

Urh: Cilj pouka tako ni zgolj ta, da bi učenci poznali literarno zgodovino in teorijo, da bi se skratka nekaj naučili o korpusu mladinske književnosti,

temveč tudi in celo predvsem to, da bi prek identifikacije s prebranim v branju uvideli vrednost. Večkrat poudarjate, da morajo pedagogi v literarnih delih najti sporočila, ki nagovarjajo sodobne bralce, in jih prek približevanja njihovemu horizontu navdušiti za branje. Se vam ne zdi, da se v tem vendarle skriva določena nevarnost, da se določena sporočila preveč poenostavi ali prilagodi interesnemu horizontu sodobnih bralcev in se jim s tem odvzame možnost globljega razumevanja?

Saksida: Ja, to je zelo velika nevarnost. Uresniči se, če, kot bi rekel Župančič, z mladinsko literaturo, bodisi na ravni produkcije bodisi na ravni šolske interpretacije, ne ravnamo otroško, ampak otročje in si predstavljamo, da je za mladega bralca primerno samo to, kar je dovolj lahko, enostavno, celo kičasto. Temu se moramo kot pedagogi oziroma odrasli mentorji branja izogibati. Kako pa se lotiti književnosti v šoli? Seveda ne tako, da jo spreminjamo v množico podatkov, ki se jih je treba naučiti na pamet, da se pretirano ukvarjamo z okrasnimi pridevki in podobnimi, v resnici nepomembnimi ali vsaj ne najpomembnejšimi stvarmi za razumevanje besedila. Dober mentor branja, in to je tudi eden od izzivov, o katerih sva govorila prej, zna oblikovati kakovostna vprašanja, kakovostne bralne naloge in vzpostavljati polje pogovora o besedilu. S spodbujanjem otrokovega subjektivnega utemeljenega mnenja pokaže različne plasti literarnega besedila ali kako lahko pravljica ali pesem govori različnim bralcem različno, odvisno od njihove bralne zmožnosti. To je bistvena stvar pouka književnosti – razvijanje pogovora o prebranem. Pogovora je med nami v tem času na vseh področjih premalo, ne znamo se pogovoriti o stvareh, o katerih se ne strinjamo (hvala bogu, da so, brez nesporazuma zanimivega pogovora ne bi bilo), ne znamo najti konsenzualnih rešitev. Literatura je v nekem smislu vedno pogovor med avtorjem in bralcem in med bralci o prebranem besedilu. Ti bralci so učitelji, otroci, starši – pravzaprav kdor koli.

Urh: Zadnja leta se vse več govori o mentorjih branja, ki niso le učitelji slovenščine, temveč tudi knjižničarji, učitelji podaljšanega bivanja ... Kje se lahko izpopolnjujejo in izobražujejo ti mentorji po tem, ko izstopijo iz procesa institucionaliziranega izobraževanja? Je za to dovolj poskrbljeno?

Saksida: Mislim, da je za mentorje branja najpomembnejša pripravljenost, da vedno znova presegajo svoje lastno razumevanje književnosti in poskušajo najti nove poti v besedilo, nove pristope ali metode. Sam menim, da na ravni dela z mentorji naredimo v naši državi premalo, zlasti s pretiranim

poudarjanjem nekakšne samonikle bralne kulture, češ: otroci uživajo v branju samem – vemo, da to pogosto ni res. Nekateri ne uživajo v branju, tudi moji študenti vsi ne berejo radi; temeljno vprašanje je, kako jih bom za to navdušil, s katerimi pristopi jim bom približal literaturo. To bi bilo treba mentorjem branja predstaviti bolj temeljito, kot se to počne v sklopu tega ali onega bralnega projekta. Pred časom je recimo prav založba Sodobnost priredila seminar izobraževanja mentorjev in vsi so bili zelo navdušeni, ko smo jim pokazali, kako se da s sodobnimi pristopi navdušiti mlade bralce. Učitelji so danes preobremenjeni z vsem mogočim birokratskim delom in pričakovati od njih, da bodo kar sami od sebe, na podlagi nekakšne notranje strokovne motivacije in pedagoškega erosa izumljali metode, je seveda znanstvena fantastika najslabše vrste. Zato bi pričakoval, da se ob tem, ko govorimo o projektih za spodbujanje branja, hkrati več govori tudi o tem, kako opolnomočiti mentorje za kakovostno delo v sodobni stvarnosti, s sodobnimi bralci in sodobnimi metodami. To delajo vse uspešne države, v katerih se dobro zavedajo, da le veselje do branja ni dovolj. Treba je obvladati tudi bralne strategije ali bralne procese.

Urh: Ob vašem odgovoru sem pomislila na gimnazijske sošolce (res je šlo predvsem za fante), ki so bili ob esejih velikokrat deležni kritike in posledično slabše ocene na račun “napačne” interpretacije besedila. Se vam ne zdi, da tovrstna interpretacijska diktatura marsikoga odvrne od nadaljnjega raziskovanja literature?

Saksida: Ta izraz vam bom kar ukradel – interpretacijska diktatura! Res je, v slovenski gimnaziji oziroma pri slovenski maturi lahko govorimo o diktaturi tuje učenosti ali tuje interpretacije. To je v popolnem nasprotju s samo filozofijo eseja, tudi šolskega, kjer bi morali pri mladih spodbujati utemeljeno kritično razmišljanje o prebranih besedilih, odpirati nove, zanimive zorne kote, kritične pristope itd. In ne, kot se počne zdaj, zahtevati golo reprodukcijo vsebine literarnih del ob prividu nekakšne nujne objektivnosti ocenjevanja, češ da se subjektivnih esejev ne da ustrezno ocenjevati. Dobro, da ste omenili fante – fantje so, kar se tega tiče, tako ali tako trn v peti šolstva, ne samo pri nas. Kako fante navdušiti, da bodo vzeli šolske vsebine zares, da bomo pri njih razvijali to, čemur Angleži rečejo *engagement*, zavzetost? Zagotovo ne tako, da jim bomo predpisali točno določene korake, po katerih morajo biti ustvarjalni. To mulcev ne zanima. Tu je zanimiv rap, ki je v resnici fantovska kultura. Če se vprašamo, koliko je ženskih izvajalk te zvrsti glasbe, jih bomo prešteli na prste v primerjavi s stotinami mladih raperjev. Zakaj je tako? O tem sem se z raperji veliko

pogovarjal in prišli smo do zaključka, da verjetno prav zaradi kulture spopada, dokazovanja, kdo je boljši, kdo zna kaj povedati bolje. Nekaj tega prenesti v šolski prostor, še posebej v delo s književnimi besedili, bi bilo lahko zelo zanimivo. Ne pa strukturirati eseja na maturi kot nizanje predvidljivih odgovorov na vnaprej zastavljena vprašanja.

Urh: Ravno te dni je poslanka Državnega zbora, celo podpredsednica ene največjih strank in članica Odbora za izobraževanje, znanost, šport in mladino čivknila, da se sprašuje, zakaj je bralna značka v osnovnih šolah obvezna. "Ker to zamorjenost z bralno značko, ki zasleduje osnovni cilj vzgojiti bralca, ki bo rad bral vse življenje, opazujem pri otrocih že uhuhu let ..." je zapisala. Kaj nam to pove o splošnem odnosu do branja v naši državi? Saj to je le eno mnenje, bi kdo dejal, a vendar, kaj nam pove, da lahko nekdo, ki ima politično funkcijo, kjer ves čas poteka boj za glasove, izreče kaj takega in se ne boji izgube podpore?

Saksida: Ne zdi se mi najbolje, da se politične stranke vmešavajo v strokovna vprašanja, takih reči smo bili vajeni v totalitarizmu, ko je bilo treba presojati učne programe na podlagi politične primernosti. Upam, da smo to presegli. Poleg tega je v zapisu poslanke tudi nekaj čudnih formulacij: bralna značka recimo ni obvezna, kot trdi. Ne glede na to se je po drugi strani treba vprašati, ali bralna značka – takšna, kot je zdaj – dosega svoj namen. Ali bi jo bilo nujno posodobiti z modernimi pristopi, npr. z upoštevanjem nacionalne strategije za razvoj pismenosti v Sloveniji? Bralna značka ima bogato tradicijo, odpirala je polje pogovora v smer bralčeve svobode, koliko je dandanes še aktualno motivacijsko sredstvo ali ustrezen projekt za spodbujanje branja, pa je zame precej zahtevno in pomembno vprašanje, a ne politično, temveč strokovno.

Urh: Kaj pa so glavne pomanjkljivosti, gre prav za pomanjkanje mentorstva samih mentorjev?

Saksida: Ja, tako je. Bralna značka kot agencija za obiske pisateljev po šolah in skladišče priznanj nima pravega smisla. To bi lahko delali pisatelji tudi sami ali pa kdor koli drug. Bistveno, kar bralni znački manjka, je temeljito delo z mentorji. Pokazati mentorjem primere dobre prakse, načine obravnave določenih knjig, z njimi razpravljati o tem, kako brati literarno besedilo, kako uporabljati smiselne in obvladljive priporočilne sezname za branje, kako v projekte spodbujanja branja uvajati nove govorice ali nove formate, kot se danes reče. Recimo, kako priti do klasike s pomočjo rapa,

metala, filma, videa, lutkovne predstave ... Koliko od tega počne bralna značka, naj se vprašajo mentorji bralne značke sami.

Urh: Na posvetu, ki ga je organizirala Narodna in univerzitetna knjižnica, ste v svojem prispevku obravnavali, kako prepoznati in brati kakovostno slikanico. Lahko tule na kratko povzamete osnovne nasvete, glede na to, da je vprašanje zelo pomembno, saj je slikanica praviloma prvi otrokov stik z literarno umetnostjo?

Saksida: Če poskusim na kratko: vedno najprej presojamo kakovost dveh plasti slikanice. Najprej je pred nami besedno sporočilo, pri katerem lahko govorimo o kompleksnosti, mnogotematskosti, navsezadnje tudi o naslovniški odprtosti. Kakovostno slikaniško besedilo pove nekaj otroku in nekaj zrelemu, bralno razvitemu odraslemu bralcu. Druga plast je kakovost likovne govorice; tretjo plast predstavlja interakcija med besedilom in sliko, se pravi, kako beseda dopolnjuje, nadgrajuje in morda celo nasprotuje podobi ali obratno. Pri slikanicah se je tako kot pri mladinskih romanih in tudi pri literaturi za odrasle treba izogibati vnaprejšnji všečnosti, ljubkosti, stereotipom in modnim temam, tako v besedi kot v podobi. Med takimi modnimi temami v sodobni slovenski slikanici so v tem času priljubljeni begunci, drugačnost ... Saj ne trdim, da te teme niso pomembne, ampak narediti slikanico izključno z namenom, da se obravnava trenutno aktualno vsebino, se zdi problematično. Tudi čisto klasične pravljичne teme so lahko v moderni slikanici sijajno upovedane, ne samo to, celo klasična literatura najde primerno mesto v njej, kot smo videli ob zadnji nagradi Kristine Brenkove, ki je šla v roke Petru Škerlu za njegovo likovno interpretacijo *Skodelice kave* Ivana Cankarja. Tu bomo težko prepoznali kakšno modno temo. Ampak ilustrator jo je znal nadgraditi čisto po svoje, zato je delo postalo naslovniško univerzalno. Delo, ki ni bilo napisano za otroke, je, tako mi pravijo tudi mentorji, zdaj mogoče kakovostno obravnavati že v osnovni šoli.

Urh: Pri vašem raziskovalnem delu veliko pozornosti namenjate mladinski poeziji in dramatiki. Kakšen je njun položaj v širšem sistemu mladinske književnosti?

Saksida: Kar se mladinske poezije tiče, sva nekaj besed že rekla; v zadnjih letih se dogaja pozitiven premik h kakovosti. Mladinska dramatika je tu nekoliko bolj na obrobju, kar ni nič novega, od nekdanje je bila manj vidna

zvrst v primerjavi z drugima dvema. Kljub temu imamo v zadnjem času nekaj dobrih avtorjev, na primer Ferija Lainščka, Bino Štampe Žmavc, Milana Jesiha in še koga. Tudi v šolskem prostoru poskušamo mladinski dramatiki dajati veljavo od klasike do sodobnosti in otroke seznanjamo tudi z avtorji, kot sta Pavel Golia ali Leopold Suhodolčan. V izbor knjig za Cankarjevo tekmovanje smo pred nekaj leti uvrstili igro Bine Štampe Žmavc *O kuri, ki je izmaknila pesem*, na katero so se otroci imenitno odzvali. Dramatiki skušajmo nameniti ustrezno mesto in jo potegniti iz sence njenih večjih ali pomembnejših sestra, pripovedništva in poezije.

Urh: Ko se človek pogovarja z vami, ne more mimo vprašanja: v čem je temeljni problem problemskih del v mladinski književnosti? Kakšna je razlika med primerno in neprimerno oziroma dobro ali slabo problemsko literaturo?

Saksida: Problemska literatura je zelo kompleksen, ne le literarni, ampak tudi družbeni problem. Zakaj? To izhaja iz komunikacijske naravnosti ali komunikacijske opredelitve književnosti. Če književnost jemljemo kot dejanje sporazumevanja, znotraj katerega nekdo za nekoga nekaj napiše z namenom, da bi ta o temi razmislil, se o njej pogovarjal, če torej književnost ni slonokoščeni stolp, ki se mu moramo smrtniki približevati po kolenih, potem je logično, da problemska literatura povzroča probleme interpretativni skupnosti, ki se o literaturi pogovarja. Ne povzroča jih samo zaradi tabujskih ali manj prijetnih tem v književnosti sami in ne povzroča jih samo bralcu, ki kot individualni naslovnik bere o smrti, sovraštvu, nasilju, vojni, drugačnosti, zasvojenosti in kar je še takih tem. Mimogrede, danes ni več teme, ki ne bi bila obdelana tudi v mladinski literaturi. Veliko časa sta bili taki "prepovedani" temi politika in religija; danes ju najdemo tudi v domači mladinski književnosti. Problemska literatura povzroča probleme tudi v družbenem kontekstu, ki izhaja iz predpostavke, kaj je ali naj bi bilo za otroke sprejemljivo. Te predpostavke so seveda izrazito ideološke, izvirajo lahko iz pojmovanja otroka, češ: otroci so naivni, nedolžni, ničesar ne razumejo in ne smemo jih izpostavljati težkim temam, lahko pa izvirajo iz še širših, celo političnih ideologij. Predvsem je pri tem pomembno vprašanje, kakšen tip družbe si želimo: družbo, v kateri se o nekaterih stvareh preprosto ne sme govoriti, recimo o istospolnih družinah, ali družbo, kjer je treba spregovoriti prav o vsem. Seveda ne moremo mimo vprašanja prikaza problemskih tem. Mislim, da je temeljna razlika med mladinsko književnostjo in književnostjo za odrasle v izraziti etični narav-

nanosti mladinskega literarnega besedila. To je jedro nesporazuma, ki se je razvijal tudi v lanski polemiki, češ, ali je neka knjiga primerna za mlade bralce ali ne. Sploh ne gre za primernost knjige, gre za primernost knjige v kontekstu. Nihče takrat ni bil za to, da se kako knjigo prepove, zažge in kar je še podobnih cenzorskih gest po vzoru škofa Jegliča. Vprašanje pa je, ali je že kar vsaka problemska knjiga primerna za otroke. Moj odgovor je ne. Še posebej ne, če v njej ni jasne etične opredelitve do problema. Določiti kriterije za izbiro in načine obravnave mladinske problemske literature je med drugim sijajna tema za pogovor, ki ga tako zelo pogrešam.

Urh: V delu *Kla kla klasika* z raperjem Rokom Terkajem - Trkajem raziskujete nove komunikacijske potenciale klasike skozi rap. Kako je nastala ideja za tak projekt?

Saksida: Ideja se je porodila urednici na založbi, ki je predlagala, da bi izdali novo antologijo klasičnih besedil za mlade bralce. Takoj sem zastrigel z ušesi, ker sem se zbal, da bo nastala zanje popolnoma nezanimiva knjiga. Potem smo prišli do ideje, da bi Rok Terkaj poskusil z uglasbitvami klasike. Na začetku sem si predstavljal, da bo Trkaj zgolj interpretativno povedal to ali ono pesem v spremljavi raperskih *beatov*, kot bi rekli raperji. Ampak Trkaj seveda ne bi bil Trkaj, če ne bi rekel: "Veš kaj, to so fantje že napisali, jaz bom naredil po svoje!" In je ustvaril vrsto predelav in parodij, uporabil je izrazito ustvarjalne pristope, s katerimi je aktualiziral sporočila pesniške klasike: ljudske pesmi, Vodnika, Prešerna in drugih. Postavil jih je v sodobni čas, nekatere pesmi je ohranil takšne, kot so, in jih le "podložil" z modernimi ritmi. Taka je recimo sijajna Prešernova *Glosa* na podlagi *trapa*, razlomljenega, rahlo dekadentnega *beata*, kot pravi Rok. Neverjetno je, da pesniško besedilo, ki bo kmalu staro dvesto let, tako dobro deluje v povsem modernem ritmu. In najboljše slavistke, ki si seveda upajo *Kla kla klasiko* dati za domače branje, mi povedo, da otroci, posebej fantje, neizmerno uživajo, ko lahko na primer *Žebljarsko* odrapajo po svoje. Vprašajva se, kolikokrat mora mladi bralec prebrati Župančiča, če hoče napisati svojo *Žebljarsko*: "od štirih do ene so table zelene, so krede rumene ..." Kar precejkrat – in v tem je tudi smisel. Poleg tega ustvari svojo interpretacijo klasičnega dela v sodobnem času, kar tudi ni nebistveno.

Urh: Se pravi so tudi fantje končno našli točko identifikacije v literaturi?

Saksida: Če bi hotel to trditi na ravni dejstev, bi morali narediti raziskavo, ampak na prvi pogled zagotovo kaže tako; imamo celo nekaj empiričnih

dokazov. Založba je na primer priredila natečaj na podlagi te knjige in prijavljali so se fantje, ki so pisali svoje rape, svoje interpretacije klasike, kar pomeni, da se je premik očitno zgodil.

Urh: Se pravi, da jih je delo motiviralo?

Saksida: Na moje veselje: ja.

Urh: V enem od nastopov, mislim, da v Mestni knjižnici Kranj, ste dejali, da je bilo prvo srečanje s Trkajem takšno, kot bi se v puščavi srečala polarna lisica in delfin. Kako naj si bralci predstavljamo takšno nenavadno srečanje in kakšno je bilo videti združevanje na videz tako raznolikih svetov?

Saksida: Ko je padla odločitev, da bomo projekt izpeljali, je urednica sklicala prvo ustvarjalno srečanje. Predstavljajte si Trkaja s telefonom, s kapo na glavi in v *hoodiju*, mene pa z nalivnikom in kravato. To je bilo res srečanje dveh svetov, ki na prvi pogled nimata pravzaprav nič skupnega. Jaz, učitelj književnosti, vodja raznih komisij in žirij, utelešenje šolskega sistema in njegova strašljiva metafora, in Trkaj, otrok hip-hip kulture, ki se v življenju ni premaknil iz svojega Savskega naselja, kjer igra košarko in svoje ritme piše na klopci. Potem sva se začela pogovarjati o poeziji, o rapu – Trkaj me je navdušil za to zvrst, rekel je, da se moram izobraziti tudi na tem področju, če hočem delati z njim. Dal mi je torej domačo nalogo in jaz sem jo pridno naredil. Ugotovila sva, da čeprav so govorice zelo različne in čeprav to, kar govori Vodnik ali Prešeren, na ravni izraza nima kaj dosti skupnega s tem, kar govorijo Trkaj, Emkej, Nipke, Matter, Ghet ali Drill, ostajajo razpoloženje, občutja in temeljna vprašanja v resnici ista.

Urh: Obiskovalci so bili menda navdušeni, kakšni pa so vaši vtisi? Mislite, da je takšnih obliterarnih dogodkov za mlade dovolj?

Saksida: Najbrž ne. S takimi nastopi in s takimi oblikami razvijanja branja je tako kot z ljubeznijo: nikoli je ni dovolj.

Urh: V zadnjih letih narašča število inovativnih interpretacij klasike, recimo *SLOLvenski klasiki* (letos menda dobimo 2. del), Cankar v stripu, vaša *Kla kla klasika*, na zadnjem knjižnem sejmu je bila za knjigo leta imenovana še ena stripovska obdelava Cankarja *Podobe iz življenja* Blaža Vurnika in Zorana Smiljanica. Kolikšen delež takšnih knjig zares ustrezno revitalizira klasiko in koliko je klišajske popularizacije oziroma kakšna je meja med njima?

Saksida: Dobro vprašanje. Gre za vprašanje cilja ali namena adaptacije. Pri Pižami je že tako: če hočemo brati njegovega Cankarja, njegov obračun s *Peharjem suhih hrušk*, kot pravi, potem moramo veliko vedeti o literaturi, da vse razumemo – v delu najdemo navezave na Harryja Potterja ... Če se zdi tovrstna adaptacija ali predelava mentorju ali mlademu bralcu *kul* samo zaradi tega, ker uporablja drug (stripovski) jezik, vidim v tem velik in resen problem, saj prinaša pomensko krnitev klasike. Pri adaptacijah je velika odgovornost ne le avtorjev in urednikov, temveč tudi mentorjev branja, da znajo opredeliti funkcijo in načine prenosov klasičnega besedila v moderno izrazje.

Urh: Eden vaših zadnjih projektov je zbirka *Pesem sem*, ki ste jo pripravili v sodelovanju z Alešem Štegrom. V spremni besedi ste zapisali: "Pesem govori v tišini in žari iz teme." Kakšne možnosti sploh ima danes poezija ob vseh digitalnih "motilcih pozornosti", ki so jim mladi izpostavljeni?

Saksida: To je vprašanje odločitve slehernega bralca. Ali bo kar naprej *online*, če rečemo v modernem jeziku, ali pa bo naredil tako, kot je pred časom povedala moja kolegica knjižničarka, ko je rekla: "Branje je odločitev za tišino. Za umiritev." Sam si včasih rečem: "Ne bom pogledal elektronske pošte, ugasnil bom telefon, in bom samo bral. Vzel si bom uro ali dve za branje, za študij strokovne literature ali za pisanje, ker je ta čas moj čas". To je prvi korak v literaturo na sploh, v poezijo pa še posebej. Poezija s svojo zapletenostjo, s svojo kristalizacijo pomena in s tem, da te ne vabi v zgodbo tako kot pripoved zahteva še toliko večjo zatopljenost. Mladi bralec mora sprejeti odločitev: "Zdaj bom bral pesem ali listal po knjigi in videl, kaj me navduši, se v to poglobil ..." To pomeni, da je poezija, kakor jo tudi prikazujeva z Alešem Štegrom v antologiji *Pesem sem*, nekakšna subverzija, oporekanje moderni razpršenosti pozornosti. Želi potegniti bralca, včasih tudi s kombinacijo rahlo provokativnega pristopa na ravni oblikovanja, želi ga povabiti k temu, da ob besedilu razmisli o samem sebi, o svetu, v katerem živi ... Zato pesmi razporejava v tri razdelke: prvi prinaša verze o čustvih, predvsem o ljubezni, drugi bralca pelje v nenavadne pesniške pokrajine, tretji je razdelek upora in ustvarjalnosti – drugo brez prvega v resnici ni možno. Oblikovalka Maja Licul je na eni od predstavitev izrekla imenitno misel: "Kaj je značilnost mladih? Upor, nemir in iskanje odgovorov – in vse to je tudi poezija."

Urh: Teme, ki ste jih našteali, nagovarjajo mlade, hkrati pa delo že s svojo obliko opozarja na dialoško naravnost poezije. V stripovskih oblakih

ob pesmih se namreč pojavljajo vprašanja in nagovori, ki bralca vabijo, naj vstopi in se individualno angažira. Zbirka je zanimiva tudi zato, ker je namenjena nekoliko starejšim otrokom. Mislim, da bo tudi s to zbirko, kot že prej s *Klasiko*, poezija pridobila marsikaterega novega mladega bralca.

Saksida: Upajmo! Z Alešem sva želela, da bi bralci s pesmimi komunicirali, kar je oblikovalki z obliko, ki jo omenjate, sijajno uspelo. Nekateri pravijo, da gre za stripe, drugi, da so oblački nekakšni SMS-ji. Forma je takšna ali drugačna; z Alešem poskuša odstirati ključna vprašanja, ki se ob poeziji bralcu lahko zastavljajo. Kje so meje bralčeve svobode? Kako prevajati poezijo, kako jo ustvarjati? Kaj so posamezne stilne prvine v pesništvu? Kje so torej stezice, ki vodijo v tkivo, ki mu rečemo pesem? Predvsem torej poskuša odpirati vrata, ne pa ponujati natančnih odgovorov in definicij. Poezija je zastavljanje vprašanj.

Urh: Kakšni so vaši načrti za prihodnost, lahko pričakujemo še kakšen izlet v glasbene vode?

Saksida: S Trkajem ravnokar pripravlja novo knjigo. Njen delavni naslov bi lahko bil *Mala kla kla klasika*, lotila se bova raperske predelave najbolj klasičnih otroških pesmi. Delo bo namenjeno otrokom prvega in deloma drugega triletja osnovne šole. Rok je že predelal Župančičevo *Pismo*, znamenito *Hudo mravljico* in še kaj. Aktualiziral bo najbolj znane klasične pesmi, od otroških ljudskih zafrkljivk in izštevank prek Stritarja, Župančiča in naprej, vključila bova tudi nekatera sodobna besedila. Tudi meni eno najljubših pesmi iz sodobne otroške poezije *Le pogumno, le za mano* Anje Štefan, nad katero je bil Rok zelo navdušen, saj ga je spomnila na taborništvo, na sodelovanje. Pravzaprav je neverjetno, da se raper Trkajeva kalibra loteva otroške poezije izpod peresa izjemne Anje Štefan. To je sijajna komunikacija med svetovi, ki so na videz svetlobna leta oddaljeni, a so si v resnici zelo blizu.